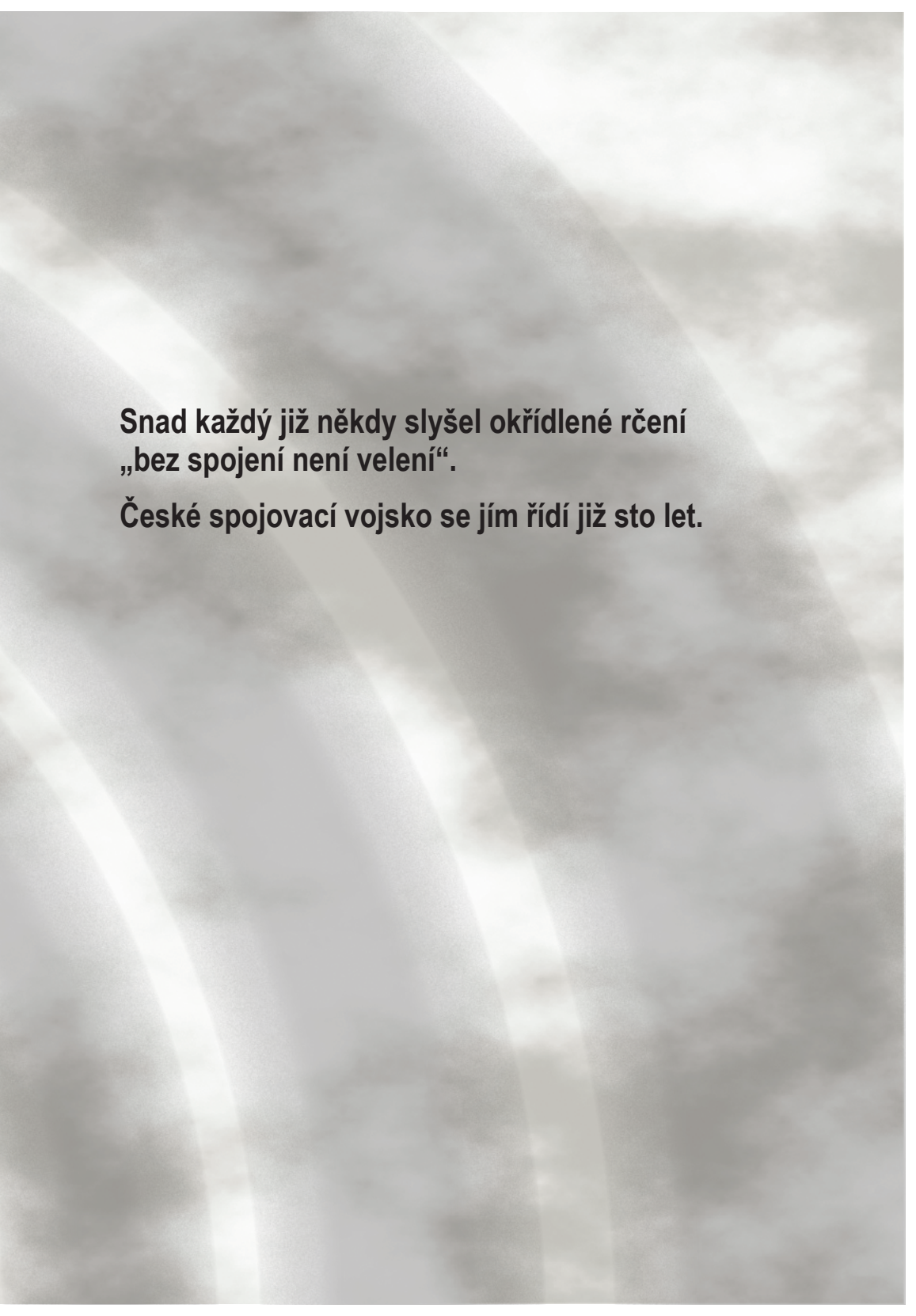

**LET SPOJOVACÍHO
VOJSKA**

**Snad každý již někdy slyšel okřídlené rčení
„bez spojení není velení“.**

České spojovací vojsko se jím řídí již sto let.

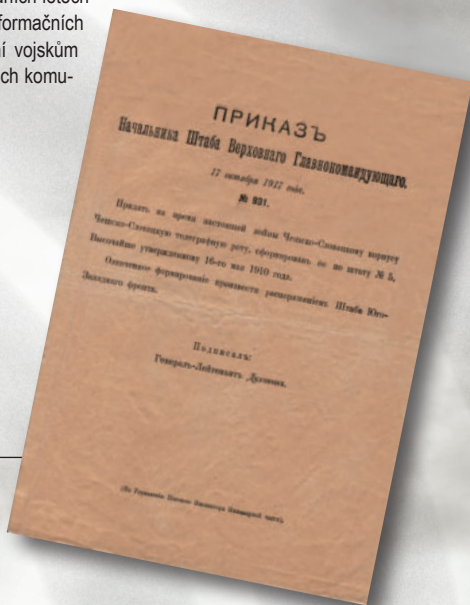
1917–2017

V říjnu 2018 si připomeneme sté výročí vzniku Československé republiky. Již čtyři roky před pátným 28. říjnem 1918 se ve Francii a v Rusku zformovaly základy armády dosud neexistujícího státu. K nejvýznamnějšímu dni našich novodobých dějin by nikdy nedošlo, nebýt desetitisíců československých legionářů, kteří od roku 1914 bojovali na frontách první světové války. Během čtyř let, do té doby nejstrašnějšího válečného konfliktu lidských dějin, zaznamenala moderní vojenská technika nebývalý rozvoj. Byla použita řada nových zbraní, jež měly změnit poměr sil na bojištích. Přibližně stejný stupeň průmyslového či vědeckého vývoje obou válečných stran a rychlé šíření informací způsoboval, že se tyto zbraně krátce po sobě objevovaly na obou stranách. Obrovský rozvoj zaznamenaly nejen tanky, letadla, kulomety či chemické zbraně, ale i prostředky, které zajišťovaly komunikaci na všech stupních velení.

Během války byly postupně zdokonalovány veškeré prostředky spojení, od nejpřimitivnějších až po ty, jejichž použití umožňovaly nejnovější poznatky vědy. Již v roce 1915 zkonstruovali Francouzi malý elektronkový vysílač pro letadla, což umožnilo doslova revoluci v jejich používání jako pozorovacího prostředku pro zaměřování dělostřelecké palby. Největší výhodou radiotelegrafie zůstalo rychlé spojení a její odolnost vůči nepřátelské palbě. Nevýhodou se naopak jevila potřeba dobře vycvičeného personálu a nebezpečí nepřátelského odposlechu.

Význam spojení nemohly pominout ani československé legie. Dne 30. října 1917 byla rozkazem náčelníka štábu nejvyššího velitele ruských vojsk na Ukrajině založena Československá telegrafní rota, která se stala základem budoucího rozvoje československého telegrafního a spojovacího vojska.

Spojovací vojsko Armády České republiky si tedy v říjnu 2017 připomíná plných 100 let své existence. Od roku 1917 prošlo řadou změn podmíněných především vývojem operačního umění a technologií. V jednotlivých etapách svého historického vývoje se spojovací vojsko vždy se všemi těmito změnami úspěšně vyrovnalo a svou činností vytvářelo podmínky velitelům a štábům velet podřízeným jednotkám. Výrazně se tak podílelo na plnění cílů a úkolů naší armády. V posledních letech se působnost spojovacího vojska rozšířila o oblast informačních systémů. Tím byla posílena jeho role v systému velení vojskům a došlo i k efektivnějšímu zavádění a využívání moderních komunikačních a informačních systémů.

- 1| Rozkaz ke zřízení Československé telegrafní roty
- 2| Vagón Československé telegrafní roty v Rusku
- 3| František Kupka: U brigády, akvarel kolem roku 1918
- 4| Rakouští telefonisté na italské frontě

2|

3|

4|

1917

Napjatá atmosféra, vznášející se nad Evropou na počátku druhého desetiletí dvacátého století, byla ukončena 28. června 1914 sarajevskými výstřely srbského atentátníka. V průběhu několika týdnů vypukl konflikt dosud nebyvalého rozsahu. Na jedné straně se do války zapojily Ústřední mocnosti v čele s Německem a Rakousko-Uherskem, k nimž se ještě v roce 1914 přidalo Turecko a o rok později Bulharsko, na druhé straně pak stály Dohodové státy v čele s Anglií, Francií, Ruskem, Srbskem a Belgií, které byly do roku 1917 posíleny o Japonsko, Itálii a Spojené státy americké.

Po vypuknutí první světové války narukovali Češi a Slováci do rakousko-uherské armády, kde tvořili téměř 12,9 respektive 3,6 % mužstva. Ačkoliv význam spojovacího vojska odhalily všechny mocnosti již před válkou, rakousko-uherská armáda disponovala od 1. ledna 1912 pouze jediným telegrafním plukem (k. u. k. Telegraphenregiment), jenž sídlil v St. Pölten (Svatém Hippolitu). Jednalo se o elitní pluk, kterým prošlo v letech 1912–1918 jen minimum Čechů a Slováků.

V okamžiku zahájení válečných operací se na území Dohodových mocností nacházely desetitisíce Čechů a Slováků. Část z nich byla přesvědčena, že vítězná válka proti Rakousko-Uhersku a Německu bude zároveň počátkem samostatnosti jejich národa. Tato myšlenka vedla k prvním pokusům o vytváření samostatných československých jednotek. Počátky československého spojovacího vojska jsou spjaty zejména s působením legií v Rusku. V letech první světové války zde bojoval největší počet československých legionářů. Jejich pobyt v Rusku se po bolševické revoluci navíc protáhl až do roku 1920.

Krátce po vypuknutí války začali krajané v Rusku usilovat o vytvoření zárodku české dobrovolnické jednotky. K jejímu ustavení došlo v srpnu 1914 pod názvem Česká družina.

Počátkem roku 1916 se přeměnila na Československý střelecký pluk a díky přílivu dobrovolníků mohl být z jeho praporů v průběhu jara 1916 vybudovány dva střelecké pluky a vytvořena Československá střelecká brigáda. V červnu 1917 zaujala brigáda pozice v okolí ukrajinského městečka Zborova. Dne 2. července 1917 prolomili českoslovenští vojáci rakouskou obranu a dosáhl jednoho z nejvýznamnějších vítězství naší novodobé historie.

Výsledkem bylo svolení ruského velení s neomezeným nábořem zajatců do československého vojska, které umožnilo zahájení příprav ke zřízení armádního sboru jako zárodku československé armády v Rusku.

Historickým dnem, který dal vzniknout základu budoucího československého spojovacího vojska, se stal 30. říjen 1917, kdy byla rozkazem č. 931, který vydal náčelník štábu vrchního velitele ruských vojsk generálporučík Nikolaj Nikolajevič Duchonin, zřízena Československá telegrafní rota jako součást Československého armádního sboru.

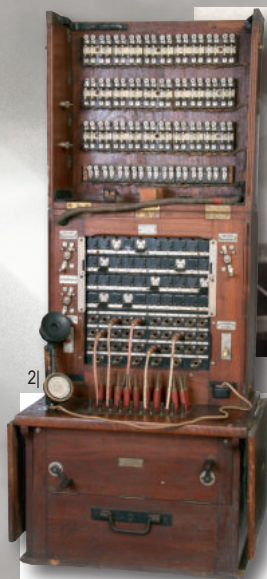
1) Italský telefonní přístroj Societá Industrie Telefoniche Italiane

2) Francouzský telefonní přepojovač C 1918

3) Telefonní ústředna štábu československého vojska

4) Rukávový štítek příslušníka Československé telegrafní rot

5) Rádiová stanice čs. legií v Rusku zajišťující spojení se Samarou

1918

Dne 7. listopadu 1917 došlo v Petrohradě k bolševickému převratu, který zcela změnil postavení a budoucí osudy československých legií v Rusku. Vedení československého zahraničního odboje usilovalo o nevměšování se do vnitropolitického zápasu probíhajícího uvnitř Ruska. Po uzavření příměří mezi Německem a Ruskem v listopadu 1917, ale začal čtyřicetitisícový armádní sbor bojovat o svou záchranu. Jediným možným východiskem byl urychlený přesun do Francie, kde by legie pokračovaly v boji po boku Spojenců. V této dramatické době se postupně formovala Československá telegrafní rota, jejíž první rozkaz byl v Kyjevě vyhlášen 10. ledna 1918. Na přelomu února a března 1918, po ústupových bojích s Němci u Kyjeva a Bachmače, zahájil Československý armádní sbor svůj přesun napříč celým Ruskem do Vladivostoku, odkud měl být po moři přepraven do bojující Francie. Cesta do Vladivostoku, kterou rota zahájila 10. března 1918, byla úspěšně ukončena teprve po dlouhých třech měsících, 11. června 1918.

Původní cíl československých bojových operací, tj. zajištění bezpečné přepravy armádního sboru do Vladivostoku, se vlivem mezinárodní situace začal postupně měnit. Čechoslováci se stali součástí vojenských akcí Dohodových mocností v Rusku s cílem obnovení Ruské republiky, která by opět zahájila boje na frontě proti Německu a Rakousko-Uhersku. Obsazení transsibiřské magistrály pouhými dvěma divizemi armádního sboru se stalo jednou z nejvýznamnějších kapitol československé vojenské historie.

V průběhu bojů s bolševiky se v Nikolsku Ussurijském podařilo ukořistit dvě rádiové stanice Telefunken a Siemens-Halske. Díky tomu mohla být v červenci 1918 zřízena I. čs. radiostanice. Uprostřed Sibíře se legionáři v listopadu 1918 dozvěděli o vzniku Československé republiky. Činnost telegrafní rotu neustále narůstala. Jen v průběhu února 1919 odeslala 11 162 a přijala 11 182 zpráv. To už se ale stávala situace sboru, unaveného neustálým bojovým vypětím a nacházejícího se pod nátlakem nově zformovaných a posílených sovětských jednotek, neudržitelnou. Vznikem samostatného československého státu v říjnu 1918 se navíc naplnil hlavní ideál, který vojáky po celou dobu vedl do bojových akcí, a ti tak považovali svůj úkol za splněný a usilovali o co nejrychlejší návrat do vlasti. Od počátku prosince 1919 odjížděly vojenské lodní transporty z Vladivostoku. Dle dispozic evakuačního úřadu byla telegrafní rota zařazena do 30. transportu na americké lodi EDELYN. Vladivostok opustila 29. května 1920. Dne 1. září 1920 zakončila svou pouť v Mladé Boleslavi, kde se spolu s radiotelegrafní rotou sloučila s I. československým telegrafním plukem.

1|

1| Telegrafní klíč

2| III. čs. radiostanice

3| Francouzský zesilovač 3ter z roku 1917

4| Budování antény III. čs. radiostanice v Innokentěvské

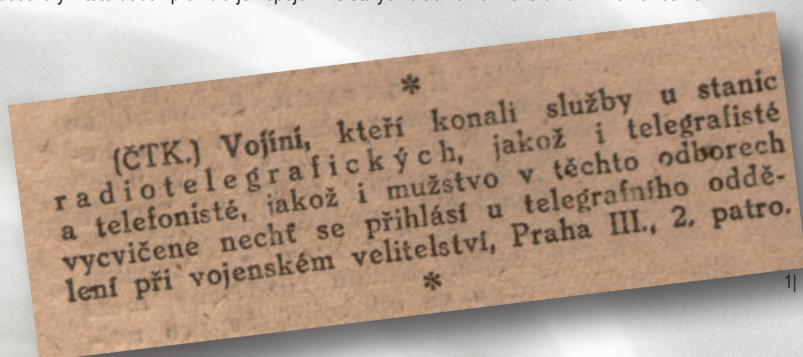
1920

Zkušenosti z první světové války jasně ukázaly význam moderních spojovacích prostředků. Velení nově vznikající československé branné moci, jak zněl oficiální název ozbrojených sil, si od počátku uvědomovalo význam spojení pro vedení moderní války a usilovalo o co nejrychlejší vybudování telegrafního vojska. Telegrafní vojsko hrálo velmi důležitou roli již od prvních dnů samostatného Československa. Na výzvu Národního výboru se v těchto revolučních dnech přihlásilo několik příslušníků válečného námořnictva a telegrafního pluku rakousko-uherské armády, kteří byli v Praze na dovolené. Z těchto dobrovolníků byla vytvořena Telegrafní setnina-Praha se sídlem v kasárnách na Újezdě.

Telegrafní spojení sehrálo zásadní roli i při obsazování Slovenska. Pravidelná denní telegrafická hlášení zajišťovala jediné rychlé spojení mezi postupujícími oddíly a vojenským velitelstvím v Praze. Na naléhání vojenské správy byla v únoru 1919 zřízena první telegrafní linka Praha – Bratislava. Ještě déle trvalo navázání telegrafního styku se zahraničím. Přímé telegrafní spojení mezi Prahou a Paříží se uskutečnilo v březnu 1919. Telefonní spojení se Slovenskem neexistovalo vůbec a bylo vybudováno až v květnu 1919. Telegrafní vojsko se na základě nařízení Národního shromáždění pokoušelo vyřešit výše uvedené nedostatky ve spojení se zahraničím, především s Francií, vlastními prostředky. Za pomoci civilních techniků urychleně zbudovalo rádiovou stanici v Praze na Petříně. Stanice začala vysílat již 29. listopadu 1918 a 10. prosince navázala pravidelné spojení s francouzskou stanicí umístěnou na Eiffelově věži. V prvních letech existence Československa představovala rádiová stanice na Petříně jediné rychlé spojení s evropskými státy.

Vlastním základem telegrafního vojska československé branné moci se stal náhradní prapor telegrafního pluku vytvořený v listopadu 1918 v Josefově. V březnu 1919 prapor přesídlil do Mladé Boleslavi. Dne 15. října 1919 vzniklo 12. oddělení (telegrafní) Ministerstva národní obrany (MNO) pod velením majora telegrafního vojska Josefa Dvořáka, muže, který stál v čele telegrafního vojska prakticky po celé meziválečné období. Telegrafní vojsko oficiálně vzniklo 1. dubna 1920 v rámci probíhající unifikace československé branné moci skládající se z jednotek domácího vojska a československých zahraničních legií.

Období let 1918 až 1922 můžeme charakterizovat jako etapu organizační výstavby, výcviku obsluhy, vývoje základních spojovacích prostředků a příprav nejdůležitějších předpisů. Telegrafní jednotky zabezpečovaly v této době zpravidla jen spojení ve stálých sítích a na menších divizních cvičeních.

1] Výzva publikovaná v Národních listech 31. října 1918

2] Jeden z prvních čs. polních telefonních přístrojů, výrobek firmy B. a K. Prchalové Kolín

3] První rádiová stanice na Petříně

4] Příslušníci I. telegrafního praporu v Kutné Hoře v roce 1921

1923

Určitým přelomem ve vývoji telegrafního vojska se stal rok 1923. Připravované první velké manévry československé branné moci si vyžádaly nutnost urychlené výstavby telegrafního vojska. Základním problémem, před kterým stálo telegrafní vojsko od samého vzniku, byl akutní nedostatek spojovacího materiálu. Kromě spojovacích prostředků zanechaných na území nově vzniklé Československé republiky bývalou rakousko-uherskou armádou, tak tvořil základ počátečního vybavení telegrafního vojska především materiál z původní výbavy československých legií.

Výnosem MNO ze dne 11. května 1923 byly zřízeny samostatné Telegrafní dílny o rok později přejmenované na Vojenské telegrafní dílny. Již v průběhu roku 1923 začala branná moc odebírat jejich nové výrobky. Jednalo se především o moderní model telefonního přístroje vz. 23, který se oproti dřívějším typům vyznačoval menšími rozměry a hmotností. Mezi odebíraný materiál patřil rovněž osminásobný přepojovač sloužící ke spojování telefonních stanic různých vojenských formací. Pro podzemní armádní manévry, které se konaly v září 1923 poblíž Poličky, pak dílny dodaly prvních osm zákopových rádiových stanic TRD I. Jednalo se o první výrobek svého druhu v Československu. Stanice byla pojmenována podle svých tvůrců (štábních kapitánů Tomského a Racka a nadporučíka Deyla). Armáda ocenila především jednoduchou obsluhu stanic. Při manévrech se osvědčily natolik, že byla okamžitě objednána jejich sériová výroba jako rádiových stanic vz. 23.

Ve druhé polovině 20. let procházela československá branná moc celkovou stagnací, která se nevyhnula ani telegrafnímu vojsku. Organizační struktura a systém spojení, vyplývající mimo jiné z existujících typů a počtů spojovacích prostředků, byly budovány za účinné pomoci nejvýznamnějšího spojence – Francie. Vzhledem k tomu, že Francie stále lpěla především na zkušenostech ze světové války, postupně zaostávaly za rychle se měnícími zásadami vedení boje, vynucenými především probíhající motorizací vojsk a zaváděním nových druhů bojové techniky. Nedostatky byly již v tomto období tak značné, že bylo velitelství telegrafního vojska nuceno vynaložit velké úsilí k urychlenému vývoji vlastních spojovacích prostředků všech druhů a nahrazení alespoň části zastaralé a nevyhovující techniky.

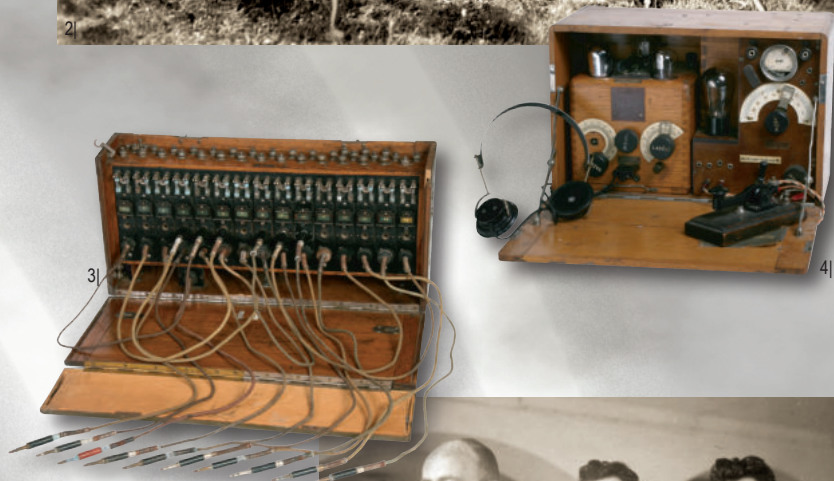
1| Telefonní přístroj vz. 23

2| Výcvik s rádiovou stanicí vz. 23

3| Patnáctinásobný telefonní přepojovač vz. 23

4| Rádiová stanice vz. 23/28

5| Tvůrci rádiové stanice TRD (zleva: Tomský, Racek, Deyl)

1938

Velká hospodářská krize, která vypukla v USA v roce 1929, zasáhla Československo začátkem 30. let a na nehlubší bod se dostala v prvních měsících roku 1933. To se pochopitelně odrazilo i na vývoji československé branné moci. V důsledku snížených položek státního rozpočtu určených pro obranu státu nebylo možné realizovat některé závažné změny, jež si vyžadovala celková situace související s nástupem nacistů k moci v sousedním Německu. Uskutečnění nutných organizačních změn a vybavení vojsk novými bojovými prostředky bylo oddáleno. Závěrečná cvičení a velká cvičení vojsk byla omezována nebo se nekonala vůbec. V rámci telegrafního vojska se v tomto období přesto podařilo zavést řadu nových spojovacích prostředků, např. automobilní rádiovou stanici vz. 29, přenosnou rádiovou stanici vz. 31 a další. Celkově však telegrafní vojsko prožívalo stagnaci, stejně jako celá branná moc, a zaostávalo ve vybavování moderní spojovací technikou.

Pro další vývoj organizace spojení mělo velký význam úplné osamostatnění telegrafního vojska, které se stalo v září 1933 jednou ze šesti zbraní branné moci. Dnem 15. září 1933 se počet telegrafních praporů rozrostl na pět. Ve druhé polovině 30. let se podařilo odstranit mnohé nedostatky a telegrafní vojsko bylo připraveno k zabezpečení požadavků kladených na spojení. S blížící se hrozbou napadení ze strany Německa byla řešena i nutnost vytvoření speciálních jednotek pro obranu hranic. Současně probíhaly přípravy na vytváření spojovacích jednotek k zabezpečení spojení v obranném systému československého pohraničí. Ve druhé polovině 30. let prošla značným rozvojem i radiotelegrafní síť.

V době mobilizace v září 1938 postavilo telegrafní vojsko celkem 57 telegrafních praporů. Mobilizace prokázala, že krátká existence zreorganizovaného telegrafního vojska nestačila zcela vyplnit mezeru, která zde, především v personálním a materiálním zajištění, v průběhu let vznikla. Celkově však lze konstatovat, že polní spojení organizované telegrafními prapory a spojovacími jednotkami jednotlivých druhů zbraní bylo schopné zabezpečit řízení vojsk na požadované úrovni.

Dne 15. března 1939 Německo obsadilo zbytek českých zemí a o den později byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. Po okupaci byly všechny útvary telegrafního vojska zrušeny k 31. červenci 1939.

- 1) Rádiová stanice vz. 31 (RV12, RP24) I. výrobní série
2 a 3) Polní telefonní přístroj vz. 35
4) Rádiová stanice vz. 36 (RV15, P26) II. výrobní série
5) Rádiová stanice vz. 29

3|

4|

5|

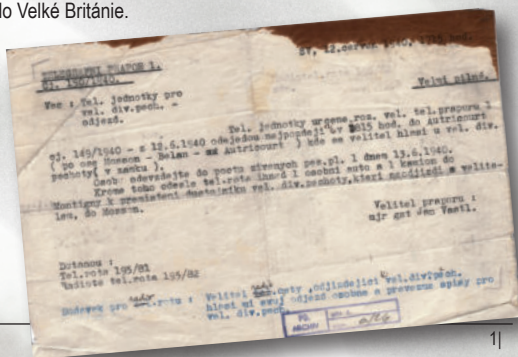
1940

Dne 1. září 1939 bylo Polsko bez vyhlášení války přepadeno Německem. Začal tak druhý celosvětový konflikt dvacátého století. Odboj Čechoslováků proti okupaci ale začal již bezprostředně po 15. březnu 1939. Na bojištích druhé světové války, ale i na domácí frontě v okupovaném protektorátu, se do bojů proti nacismu zapojily tisíce mužů i žen usilujících o porážku nenáviděného Německa a obnovení Československa. Významnou roli mezi nimi sehráli i muži a ženy bojující se sluchátky na uších.

Čechoslováci, kteří se dostali do Francie v očekávání vytvoření československých legií po vzoru první světové války, se zde nesetkali s pochopením a byli nuceni vstoupit do francouzské Cizinecké legie. Situace se změnila až poté co Francie 3. září 1939 vyhlásila válku Německu a především po podpisu dohody o obnovení československé armády ve Francii. Již od 15. září 1939 se českoslovenští vojáci hlásili v táboře v jihofrancouzském Agde, kde vznikl 29. září 1939 Pěší prapor 1, který se postupně rozrostl na pěší pluk a 15. ledna 1940 byla v Agde ustavena 1. československá divize čítající v květnu 1940 11 495 mužů. V plánech na vytvoření divize figuroval od počátku i telegrafní prapor. Podléhala mu 1. telegrafní rota, používající označení Telegrafní rota 195/81, a Radiotelegrafní rota 195/82. Výcvik telegrafního praporu probíhal v Montpellier.

Dne 10. května 1940 přepadlo Německo Lucembursko, Nizozemí, Belgie a Francii. Začala tak další fáze druhé světové války. Vzhledem k nízkému stupni vycvičenosti a nedostatečné výzbroji nebyla do bojů zasazena celá 1. československá divize. Dva pluky a několik menších jednotek vytvořily tzv. divizní pěchotu, která se v červnu 1940 v počtu asi 5 000 mužů přesunula na frontu. Stálá pohotovost telegrafní roty byla nařízena 24. května 1940 a 9. června 1940 zahájila rota přesun do válečné oblasti. Velitel roty k tomu v rotním rozkazu napsal: „Dnešního dne se přesune rota do válečné oblasti. Plní se naše nejvyšší přání utkat se s nepřítelem a pomstít všechny křivdy a násilí spáchané na našem národě a lidstvu. Celý svět se na nás dívá. Se slzami v očích sledují naši drazí tajně naši práci. Budme hodni jejich důvěry! Život může být ztracen, čest nikdy! Českoslovenští letci nezklamali, neklameme ani my.“

Večer 12. června 1940 se vybraní příslušníci telegrafní i radiotelegrafní roty přesunuli do Autricourt, kde se připojili přímo k velitelství divizní pěchoty. Dne 13. června 1940 zasáhli Čechoslováci poprvé do obranných bojů na řece Marně východně od Paříže. Žádost francouzského maršála Pétaina o příměří vedla k naprostému zhroucení francouzského odporu. Po vyhodnocení vzniklé situace rozhodlo československé politické a vojenské velení o evakuaci do Velké Británie.

1) Rozkaz k přesunu spojů do Autricourt

2) Českoslovenští vojáci na jihu Francie

3) Francouzský telefonní přístroj vz. 36

4) Polský telefonní přístroj vz. 37

5) Bitva o Francii byla spojena s depresujícími ústupy

1941

Jedna z významných cest k útěku z protektorátu vedla přes Slovensko, Maďarsko a Rumunsko. Cestu na jih zvolila i řada Čechoslováků po porážce Polska. Před další cestou do Francie se soustředili v Sýrii a Libanonu, odkud jim po porážce Francie bylo povoleno přejít do Palestiny, která byla pod britskou správou. Po dohodě československého vojenského zmocněnce pro Blízký východ s britským velením, byl vytvořen předběžný plán organizace československých vojenských jednotek na Středním východě. V listopadu 1940 vznikl v rámci Československé vojenské skupiny na Středním východě Československý pěší prapor 11 – Východní pod velením podplukovníka Karla Klapálka. Součástí velitelské rotý praporu se stala i spojovací četa.

Na přelomu června a července 1941 byl prapor nasazen v rámci operace EXPORTER do bojů proti jednotkám vichistické Francie v Libanonu a Sýrii. V říjnu 1941 se prapor přesunul do obklíčeného přístavního města Tobruk, které Čechoslováci po boku Britů, Poláků, Australanů a Indů úspěšně bránili až do prosince 1941. Obrana Tobruku se stala jednou z nejvýznamnějších kapitol československého zahraničního odboje. Čechoslováci zůstali v Tobruku do konce března 1942, kdy byl Čs. pěší prapor 11 - Východní stažen z fronty. Spojovací četa plnila své úkoly po celou dobu bojů velmi dobře.

Dne 22. května 1942 došlo v palestinském Bath Galim k reorganizaci Čs. pěšího praporu 11 – Východního na Čs. lehký protiletadlový pluk 200 – Východní. Jeho hlavním úkolem se stala obrana přístavů a letišť proti leteckým útokům. Při velitelství pluku působila nadále spojovací četa, jejíž plný oficiální název zněl: Velitelství čs. lehkého protiletadlového pluku 200 – spojovací četa – Východní. V závěru prosince 1942 se jednotky pluku včetně spojovací čety vrátily do Tobruku, kde převzaly obranu přístavu a letiště El-Adem a Bu Amud.

V polovině června 1943 opustila spojovací četa spolu s plukem Tobruk a vydala se na cestu do tábora Quassassin v nilské deltě. Zde pluk odevzdal výzbroj a vozidla a připravoval se k odjezdu do Velké Británie. Dne 4. července 1943 odjel pluk do přístavu Tewfik, kde se nalodil na zaoceánskou transportní loď Mauretania. Po plavbě kolem jižní Afriky přistála Mauretania 11. srpna 1943 v britském přístavu Liverpool.

- 1) Britský telefonní přístroj Mk. 1
- 2) Výcvik spojovací čety
- 3) Válečný deník spojovací čety
- 4) Československý důstojník v britském obrněném vozidle

2|

3|

4|

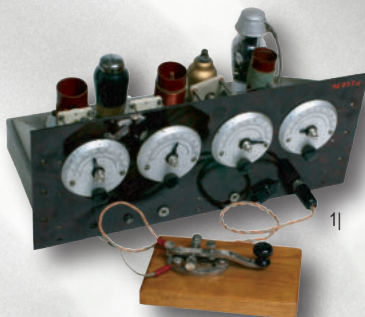
1942

Společným znakem jednotlivých součástí domácího odboje byla kromě statečnosti a odhodlání rovněž potřeba zajištění oboustranného spojení s vedením zahraničního odboje. V počáteční fázi války hrálo důležitou roli poštovní a kurýrní spojení. S přibývajícimi úspěchy německé armády se ale protektorát dostával do naprosté izolace a jedinou možností se stalo radiotelegrafní spojení. Jeho zásadní význam spočíval hlavně v předávání cenných zpravodajských informací. V Londýně byly poskytovány Britům a zvyšovaly kredit vedení zahraničního odboje. Udržení spojení s domácím odbojem tak bylo pro londýnské vedení životně důležité. Jen tak bylo možné získávat objektivní zprávy z okupované vlasti a zároveň koordinovat odbojové aktivity.

Největších úspěchů za cenu velkých ztrát dosáhly radiostanice spojovacího programu domácího odboje SPARTA I a II, po jejich likvidaci pak stanice paravýsadek. V roce 1942 to byly SILVER A a ANTIMONY, v letech 1944 a 1945 pak především BARIUM, CALCIUM, CLAY, PLATINUM-PEWTER či BAUXITE. Radiotelegrafisté podstupovali největší možné riziko, neboť okupační orgány disponovaly velmi moderními technickými prostředky, které napomáhaly k jejich odhalení. I přes tuto skutečnost nasazovala po celou válku řada mužů a žen své životy, aby udržela spojení domácího odboje se zahraničními centry. Mnozí zemřeli přímo u svých radiostanic, řada dalších na popravištích a v koncentračních táborech.

Zásadní roli ve spojení s protektorátem sehrála československá Vojenská rádiová ústředna (VRÚ) ve Velké Británii. Její počátky spadají do září 1939, kdy zahájila pokusný provoz radiostanice umístěné ve vile na londýnském předměstí West Dulwich. Zpravodajci měli zpočátku k dispozici pouze jeden zapůjčený vysílač, který svým výkonem nemohl stačit k udržování kvalitního spojení s protektorátem. Po složitém předávání depeší prostřednictvím kurýrů se 7. listopadu 1939 podařilo poprvé navázat přímé rádiové spojení mezi domácím odbojem a Londýnem. Vzhledem k rostoucímu rádiovému provozu se VRÚ přestěhovala do vily Funny Neuk na návrší Duke Hill u Woldinghamu asi 50 km jižně od Londýna. Svou činnost zde zahájila v květnu 1940. Její technické zázemí se neustále zlepšovalo. V září 1942 se přestěhovala do nového sídla v Hockliffe u Bedfordu, kde okamžitě zahájila práci. Nové stanoviště disponovalo dvanácti dokonalými anténními systémy. Z tohoto místa probíhala rádiová korespondence až do konce války. Za dobu své existence VRÚ přijala více než 50 000 a odeslala téměř 30 000 depeší.

Přes nezměrné úsilí, odvahu a oběti parašutistů i jejich domácích spolupracovníků, se hlavní úkol většiny operací, tedy navázání stálého rádiového spojení s protektorátem, podařilo splnit vždy pouze krátkodobě.

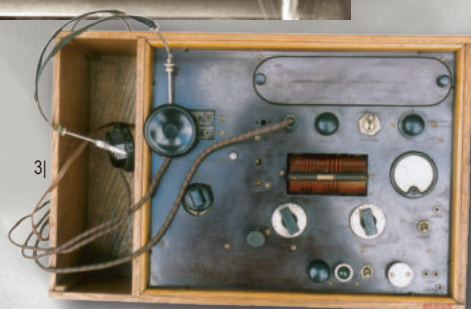
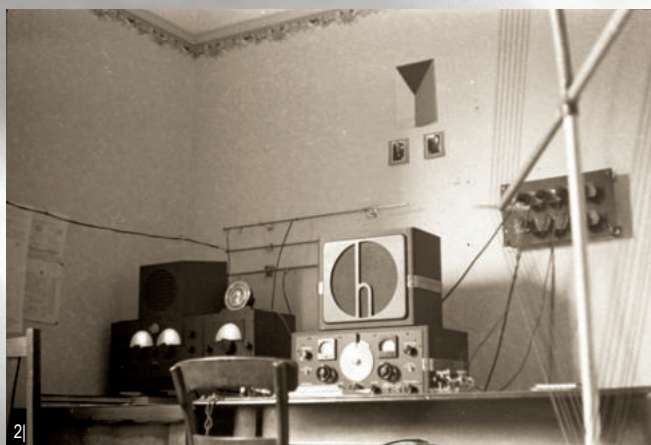

1) Část odbojové rádiové stanice sestavené Ing. Spálenským, s níž vysílal i škpt. Morávek

2) Radiostanice umístěná ve West Dulwich v Londýně, jejímž prostřednictvím rotmistr Barva na podzim 1939 navázal první spojení s protektorátem

3) Agenturní rádiová stanice MARK III LIBUŠE

4) Dvanáct antén pro příjem v Hockliffe cca 50 km severně od Londýna, kde sídlila VRÚ na rozlehlé farmě až do roku 1945

1943

Českoslovenští vojáci evakuovaní v červnu 1940 z Francie se dočkali ve Velké Británii vřelého přijetí. Československá vojenská jednotka se začala formovat ve stanovém táboře u zámku Cholmondeley. Mezi vojáky 1. československé divize evakuovanými z Francie byli i příslušníci dvou čet Telegrafního praporu 1.

Dne 12. srpna 1940 byla v Cholmondeley zřízena 1. československá smíšená brigáda, jejíž součástí byla telegrafní četa. Brigáda se účastnila řady protiinvazních cvičení, zdokonalovala součinnost s domobranou, letectvem a britskými pozemními jednotkami a chránila přilehlá letiště. V kritickém období očekávání německé invaze na britské ostrovy byli příslušníci brigády připraveni k okamžitému nasazení do bojových operací.

V červnu 1941 vstoupila v platnost konečná organizace československé pozemní armády, která se telegrafní čety prakticky nedotkla. Stanovila ale její definitivní název brigádní telegrafní četa (Brigade Signals Section). K 1. červenci 1941 byla 1. čs. smíšená brigáda reorganizována podle britských organizačních tabulek a přejmenována na Československou samostatnou brigádu. V následujícím dvouletém období probíhal výcvik jednotlivých součástí brigády, doplňovalo se technické vybavení, vojáci získávali odbornou i jazykovou kvalifikaci, podíleli se na obraně a střežení anglického pobřeží.

Po příjezdu československých vojenských jednotek ze Středního východu došlo 1. září 1943 k jejich sloučení s Československou samostatnou brigádou, čímž vznikla Československá samostatná obrněná brigáda pod velením brigádního generála Aloise Lišky. Současně s touto změnou byla brigádní telegrafní četa reorganizována na spojovací rotu (Brigade Signals Squadron).

Po dlouhých přípravách se Spojenci 6. června 1944 úspěšně vylodili v Normandii a zahájili rozhodující fázi druhé světové války. Dne 30. srpna 1944 se spojovací rota nalodila v londýnských Royal Albert Docks na palubu lodi SAMOS typu Liberty a v 11:00 vyplula do ústí Temže, kde se začal formovat konvoj. Po překonání kanálu La Manche zahájila spojovací rota 2. září 1944 vylodění v Normandii v oblasti mezi Drazé sur Mer a Courseulles sur Mer. Celá brigáda byla prozatímně ubytována ve stanovém táboře poblíž města Falaise, kde plnila úkoly před přesunem do prostoru bojového nasazení. Dne 6. října 1944 dosáhla brigáda po třídenním přesunu do prostoru francouzského přístavu Dunkerque, který obléhala až do závěrečných dnů druhé světové války. Dne 8. května 1945 souhlasil velitel pevnosti viceadmirál Frisius s kapitulací a příštího dne podepsal ve štábu brigády kapitulaci listinu.

1| Britská rádiová stanice W.S. No19 a kanadská rádiová stanice W.S. No58 (nahore)

2| Výcvik s rádiovou stanicí W.S. No1

3| Sluchátka a mikrofon k rádiové stanici W.S. No19

4| Motospojka telegrafní čety na motocyklu BSA M20

1943

Československé spojovací vojsko dosáhlo největšího rozsahu, stejně jako v letech první světové války, i tentokrát na území Ruska, respektive Sovětského svazu. Československo-sovětská úmluva z 18. července 1941 a vojenská dohoda z 27. září 1941, se staly právním základem pro vznik československých vojenských jednotek na území SSSR. Dne 12. prosince 1941 převzal podplukovník pěchoty Ludvík Svoboda budovy pro ubytování československé vojenské jednotky v Buzuluku. Počátkem března 1942 zahájila rodící se jednotka výcvik. Postupně se rozrůstala a formovala i díky přicházejícím uprchlíkům z protektorátu a Podkarpatské Rusi, kteří až dosud živořili v táborech NKVD.

Součástí štábní roty 1. praporu byla od počátku i spojovací četa. Od 15. července 1942 pak první československá jednotka na území Sovětského svazu používala oficiální název 1. československý samostatný polní prapor v SSSR. Dne 3. března 1943 vydal 1. čs. samostatnému polnímu praporu náčelník obrany prostoru města Charkov rozkaz k zaujetí obrany v prostoru Sokolova. Předsunutá obrana byla svěřena 1. rotě nadporučíka telegrafního vojska Otakara Jaroše. Za místo velitelského stanoviště i pozorovatelný si vybral věž kostela. Funkci pozorovatele a telefonisty velitele 1. roty vykonával svobodník Hugo Redisch. Při obraně kostela padli oba 8. března 1943 hrdinnou smrtí.

Počátkem července 1943 byla v Novochofersku organizována 1. čs. samostatná brigáda v SSSR. Spojovací vojsko brigády se dělilo na spojovací jednotky velitelství brigády tvořené spojovací rotou brigády, spojovacími dílnami brigády a polní poštovní stanicí brigády a na spojovací jednotky útvarů. 1. čs. samostatná brigáda byla v listopadu bojově nasazena v prostoru Kyjeva. Spojáři poprvé zajišťovali spojení za útoku, v situaci, kdy přední sledy postupovaly rychle vpřed a bylo třeba za nimi rozvinout telefonní vedení.

Dne 7. března 1944 opustila 1. čs. samostatná brigáda v SSSR první linii v prostoru Žaškova a postupně se přesunula na území osvobozené Volyně, kde měla proběhnout další fáze formování československých jednotek. Zde byl v dubnu 1944 zřízen 1. čs. armádní sbor v SSSR. Jeho součástí byl od 1. června 1944 spojovací prapor 1. čs. armádního sboru v SSSR.

Měsíc po zahájení Karpatsko-dukelské operace překročila 6. října 1944 průzkumná hlídka 2. praporu 1. čs. samostatné brigády bývalou československou státní hranici. Téhož dne se na území vlasti proboujela i část příslušníků telegrafní roty a 1. telefonní roty 1. čs. spojovacího praporu. V závěrečné fázi druhé světové války se zúčastnili příslušníci 1. čs. armádního sboru v SSSR, jehož počet dosáhl v dubnu 1945 32 000 mužů a žen, bojů při osvobozování Československé republiky.

1) Sovětský telefonní přístroj UNA-F-42

2) Kapitán Lomský u telefonního přístroje UNA-F-42

3) Hlášení o ztrátách při bojích na Dukle

4) Sovětská rádiová stanice RBM poškozená za bojů na Dukle

5) Výcvik s rádiovou stanicí RB v Černovicích

21

3.8r
 3. 08. samostatná brigáda v NSR,
 1. oddělení.
 Vše: Hlasení o ztrátách.
 Vel. 1.08. arm. sboru v NSR,
 3. oddělení.

Hlasení ztráty na lidech a spoj. materiál spojo-
 vání jednotky 3. 08. brig.
 Ztráty na lidech: 5 poddů, 10 telefonistů,
 Ztráty na materiálu: 4 poddů, 1 RT-12, 3 A-7,
 1 km kabel, 83 kusů na tel. kabel, 3 KOF,
 5 tel. aparátů UNAP, 3 UHA-1, 4 mm. 4,
 Ztráty na transportu: 1 auto Willys, 3 koně, 3 povo-
 zy, 2 nosná sedla, 2 jízdecká sedla.

Najvětší ztráty má 3. P.D., který vlastně stratil
 všechny spojovací materiály. Dopravní prostředky a na největší
 ztráty na lidech. Mělo smůlu, že dopravní prostředky s vedením po
 kabelu 22 km tím způsobem, že do povozu na kterém byl kabel na-
 ložen ušetrila mina.

Přednost 3. oddělení:
 por. Voj. Odstřelil Stanislav

31

41

51

1945

Útvary telegrafního vojska se začaly znovu konstituovat již krátce po skončení druhé světové války. Ministerstvo národní obrany rozhodlo 13. července 1945 o změně názvu telegrafního vojska na spojovací vojsko. Došlo tím i ke změně názvů řady velitelství a útvarů. Především bylo vytvořeno pět spojovacích pluků. Spojovací pluk 5 byl předurčen pro zabezpečení velení Hlavního štábu a MNO, ostatní podléhaly velitelstvím jednotlivých vojenských oblastí. U armádních sborů a pěších divizí zabezpečovaly spojení spojovací prapory, u pluků spojovací roty a u vševojskových praporů spojovací čety. Kromě toho se v rámci Hlavního štábu nově vytvořilo Velitelství spojovacího vojska, v jehož podřízenosti byly obnoveny Vojenské telegrafní dílny, Vojenské radioelektrické ústředí a Spojovací sklady I a 2. Dnem 28. října 1945 byl jmenován velitelem spojovacího vojska plukovník spojovacího vojska Jozef Marko, bývalý velitel spojovacího vojska 1. československé armády na Slovensku.

K 1. říjnu 1945 proběhla další celková reorganizace československé armády, tzv. „zdokonalená“. Respektovala stávající možnosti budování armády a uzavírala etapu transformace československých zahraničních jednotek. Organizační schéma čs. armády vytvořené v průběhu roku 1945 přetrvávalo ukončení branné pohotovosti státu k 31. prosinci 1945. Podle původních plánů měly být v tomto období zahájeny práce na dlouhodobé koncepci vojenské výstavby státu a budování československé armády. Tvorba nové československé doktríny se ale ve skutečnosti stále více opožďovala.

Na podzim roku 1947 se uskutečnilo první poválečné závěrečné cvičení vojsk. V jeho průběhu se ukázaly všechny neduhy nově budované armády, které pramenily z teoretické nejasnosti zásad moderního vedení bojové činnosti, nedostatečné přípravy velitelů, úrovně výcviku, ale i materiálně technického vybavení. Vážné nedostatky se projevíly i v oblasti spojení.

Stále užší vzájemné vztahy se Sovětským svazem, ovlivněné mimo jiné mnichovským traumatem a přesvědčením, že organizace a výzbroj Rudé armády byla rozhodujícím faktorem porážky nacistického Německa, vedly k postupnému přebírání sovětských vzorů nejen v armádní oblasti. Vnitropolitická situace se začala vyhrocovat na podzim roku 1947. V únoru 1948 vyvrcholila politická krize politickým převratem. Uchopení moci Komunistickou stranou Československa (KSČ) se projevilo likvidací všech dosavadních demokratických struktur. KSČ zahájila rozsáhlé politické represe proti skutečným i vykonstruovaným protivníkům. Nevyhnuly se ani příslušníkům spojovacího vojska. Nejtragičtější osud čekal na bývalého přednostu spojovací služby 1. čs. armádního sboru v SSSR pplk. spoj. Františka Skokana. Dne 8. října 1949 byl zatčen, 8. července 1950 ve vykonstruovaném procesu odsouzen za vlastizradu a vyzvědačství a 7. října 1950 v pankrácké věznici v Praze popraven.

1|

1| Změna názvu na spojovací vojsko

2| Kořistní německý telefonní přepojovač

3| Německý polní dálkopis Hell z roku 1941 opatřený českými štítky a používaný v poválečném období

4| Německý kořistní rádiový přijímač Mw.E.c

5| Linkové spojení si stále udržovalo svůj význam

21

31

41

51

1950

Definitivní začlenění Československa do sovětského bloku s sebou neslo v oblasti výstavby československé armády řadu organizačních změn, které se týkaly i spojovacího vojska.

Vzhledem k předpokladu, že světový válečný konflikt vypukne v průběhu let 1953 a 1954, rozhodl Ústřední výbor KSČ na svých zasedáních v únoru 1950 a 1951 o bezodkladném urychlení výstavby československé armády a dosažení její plné bojové připravenosti a pohotovosti do roku 1953. Budování armády se tak stalo prioritou, které se musel podřídit život celé společnosti. Dne 25. dubna 1950 byl jmenován ministrem národní obrany Alexej Čepička, jenž nahradil arm. gen. Ludvíka Svobodu ztrácejícího podporu Moskvy. S jeho příchodem začaly přípravy na novou zásadní reorganizaci mírového i válečného složení československé armády, která měla být co nejrychleji přebudována podle sovětského vzoru. V květnu 1950 přijela do Československa první skupina sovětských vojenských poradců. Jejich prostřednictvím prosazoval sovětský generální štáb své záměry přetvořit československou armádu podle sovětského vzoru.

V předstihu proběhla v srpnu a září 1950 celková reorganizace Ministerstva národní obrany a Hlavního štábu, který byl přejmenován na Generální štáb. Jeho součástí i nadále zůstávalo Velitelství spojovacího vojska. Dne 20. září 1950 došlo k zásadní změně v mírové organizaci československé armády. Zanikla dosavadní velitelství oblastí a místo nich se vytvořila velitelství dvou vojenských okruhů – 1. vojenský okruh se sídlem v Praze zahrnoval území Čech a Jihlavský kraj, 2. vojenský okruh s velitelstvím v Trenčíně ostatní kraje Moravy a Slovensko. Nová vyšší velitelství převzala do své podřízenosti spojovací pluky a sklady zrušených oblastí. V listopadu a prosinci 1950 proběhla nejrozsáhlejší reorganizace a redislokace mírového složení československé armády v celém období komunistického Československa. Zásadní změnou bylo především vytvoření tří typů vševojskových svazků – pěších, tankových a mechanizovaných.

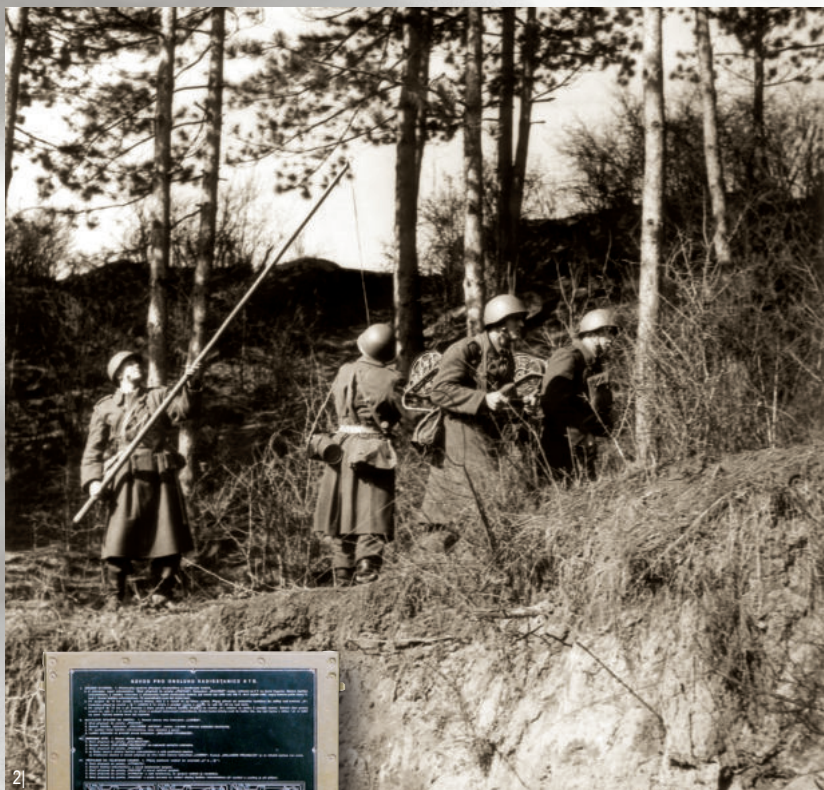
V roce 1950 došlo k zásadním organizačním změnám i ve spojovacím vojsku. V říjnu a prosinci 1950 zanikly Spojovací pluky 2 a 3 a na jejich základě postupně vznikly spojovací prapory u vševojskových divizí na plných a snížených počtech, zatímco divize na rámcovaných počtech disponovaly pouze spojovacími rotami. Současně se zformovaly i spojovací prapory u velitelství armádních sborů. V důsledku provedených organizačních změn došlo k přejmenování Velitelství spojovacího vojska Hlavního štábu na Velitelství spojovacího vojska Generálního štábu. Počty spojovacího vojska se zvýšily na necelé dvě procenta celkových počtů čs. armády.

1) Budování linkového vedení

2 a 3) Sovětská oddílová rádiová stanice A7b vyráběná licenčně v Československu

4) Prototyp krátkovlnné rádiové stanice

21

31

1955

Na základě rozhodnutí Hlavní politické správy dostala československá armáda v červnu 1954 nový oficiální název – Československá lidová armáda (ČSLA). Měl být symbolem změn, ke kterým v armádě došlo po únoru 1948. Armáda se stala ozbrojenou silou socialistického typu nacházející se zcela pod vlivem KSČ, jejíž členové obsadili všechny rozhodující funkce.

Dne 14. května 1955 byla ve Varšavě podepsána Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci. Došlo tak k vytvoření Varšavské smlouvy, vojenskopolitické organizace Albánské lidové republiky, Bulharské lidové republiky, Československé republiky, Maďarské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky, Rumunské lidové republiky a Svazu sovětských socialistických republik. Do čela Spojeného velení byl jmenován maršál Sovětského svazu I. S. Koněv.

Koncem května 1955 proběhlo zasedání Vojenské rady Ministerstva národní obrany, které se zaměřilo na stav bojové připravenosti a bojové pohotovosti československé armády. Náčelník Generálního štábu generálplukovník Václav Kratochvíl přednesl Zprávu o současném stavu československých ozbrojených sil. U jednotlivých druhů vojsk konstatoval řadu zlepšení, současně ale zmínil i mnohé nedostatky. Stav spojovacího vojska charakterizoval následovně: „Spojovací vojsko nedovede dosud zajistit vždy nepřetržitě velení všemi pojítky při vysokém tempu boje, zejména rádiiem, poněvadž nemá zatím stanice s potřebnou donosností a pohyblivostí. Není dosud potřebná praxe při silném rušení radiového provozu a v noci.“

Na vině byl především nedostatek a různorodost spojovacího materiálu, z něž velká část byla stále trofejního původu. Technická základna pro budování poválečného spojovacího vojska byla dána zbrojní výrobou bývalého protektorátu. Německá konstrukční škola, využívající nejnovější technologie, zavedená okupanty v protektorátních radiotechnických továrnách, odstartovala po květnu 1945, spolu s tradicí předmnichovské výroby, bouřlivý vývoj nových národních spojovacích prostředků. První konstrukce spatřily světlo světa již koncem roku 1946 v bývalých Vojenských telegrafních dílnách Kbely. Konstruktéři, kteří se dříve podíleli na válečné výrobě, dali vzniknout pod vlivem německé konstrukční školy nové generaci československé spojovací techniky. Postupně vyvinuli rádiové stanice RF-11, RO-21 a RM-31.

V letech 1951 až 1954 se podařilo postupné přezbrojení československé armády, která se tak stala plně bojeschopnou soudobou konvenční ozbrojenou silou. V průběhu padesátých let přicházely k útvarům moderní rádiové stanice domácí konstrukční školy, nahrazující stanice kořistního původu.

1 a 4| Rádiová stanice RF-11

2 a 3| Rádiová stanice RM-31

21

31

41

1968

Vznik Varšavské smlouvy v květnu 1955 zahájil novou kapitolu vývoje ČSLA. Další zásadní reorganizace ČSLA se uskutečnila v roce 1958. Dosavadní organizační uspořádání bylo nahrazeno novým, které lépe odpovídalo manévrovému charakteru moderních válečných operací. Spojovací pluky (1. a 2.) obou vyšších velitelství zůstaly i nadále zachovány a plnily úkoly ve prospěch jejich nástupců. Druhý spojovací pluk byl redислоkován z Olomouce do Tábora.

Do roku 1960 zůstal v první fázi potenciálního ozbrojeného konfliktu zachován obranný charakter ČSLA. Od tohoto roku se ale plánování zaměřilo na ofenzivní bojové činnosti již od prvních okamžiků po vypuknutí války. V polovině šedesátých let se opět začala výrazně projevovat snaha velení Sovětské armády rozmístit na území Československa svá vojska, čímž by byla vyplněna mezera mezi skupinami sovětských vojsk v Německé demokratické republice a Maďarské lidové republice. Sovětský generální štáb kladl na velení ČSLA nereálné požadavky a jako pomoc při jejich plnění navrhoval dislokaci sovětských divízi na československém území. V roce 1966 se uskutečnilo na území Československa spojenecké cvičení VLTAVA. Sovětské velení po jeho skončení konstatovalo, že síly ČSLA nejsou dostačující k plnění úkolů prvosledových vojsk na československé západní hranici a navrhlo „bratrskou pomoc“ v podobě rozmístění dvou sovětských divízi na území ČSSR. Československé politické vedení na tento návrh nepřistoupilo.

Demokratizační reformní proces uvnitř KSČ vyvrcholil v roce 1968 po lednovém plénu ÚV KSČ. Zrušení cenzury a možnost kritických připomínek ke všem oblastem života společnosti znamenalo významné změny i pro ČSLA, která se postupně začala zapojovat do reformního proudu. S tím souvisela i příprava nové československé vojenské doktríny, která předpokládala setrvání ve Varšavské smlouvě, ale ve zcela nezávislém postavení suverénního státu. ČSLA představovala v rámci Varšavské smlouvy po Sovětské armádě druhou nejmoderněji vyzbrojenou armádu.

V noci z 20. na 21. srpna 1968 zahájila vojska pěti armád členských států Varšavské smlouvy okupaci Československa. V kritických dnech následujících bezprostředně po intervenci to byli opět spojáci, kdo se za pomoci svých rádiových stanic postavil na odpor proti okupantům. Stejně jako jejich předchůdci v dobách ohrožení národní suverenity usedla řada z nich ke svým přístrojům a zahájila aktivní odpor. Tentokrát neumírali jako v době války, ale pro mnohé to znamenalo v následujících letech nucený odchod z armády a řadu dalších perzekucí. Příslušníci spojovacího vojska nejen rušili a odposlouchávali vysílání okupačních rádiových stanic. Daleko významnější bylo jejich zapojení do vysílání Československého rozhlasu, jehož okupanty obsazená studia částečně nahradili. Vojenské rádiové stanice vytvářely místní a regionální rozhlasové okruhy informující obyvatelstvo o probíhajících událostech. Po obsazení budovy Československého rozhlasu v Praze na Vinohradech vzniklo okamžitě náhradní vysílací studio s rádiovou stanicí R-118 v kasárnách v Karlíně.

1| Pěchotní rádiová stanice RM-31-P

2| Velení výsadku při cvičení VLTAVA se sovětskou rádiovou stanicí R-105

3| Sovětská rádiová stanice R-105

4| Radioreléová stanice RDS-66M

1971

Po srpnové invazi armád Varšavské smlouvy byla na území Československa rozmístěna Střední skupina sovětských vojsk. Československo tak definitivně ztratilo svoji státní suverenitu. Následující desetiletí znamenala další začleňování ČSLA do struktur Varšavské smlouvy. V roce 1969 proběhla v souvislosti s „dočasným“ pobytem sovětských vojsk rozsáhlá reorganizace ČSLA. Rada obrany státu schválila v březnu 1969 koncepci výstavby ČSLA, která byla podle sovětských požadavků uplatňována po následujících 20 let. V rámci reorganizace došlo rovněž ke snížení početních stavů ČSLA. Počet divizí klesl z 18 na 15 (10 divizí pozemního vojska, 3 divize letectva a 2 divize protivzdušné obrany státu).

V nařízení k organizačním a dislokačním změnám byly vojenské spojovací správy, dosud podléhající správě spojovacího vojska GŠ, velitelsky a odborně podřízeny nově vytvořeným národním Vojenským spojovacím správám a předány do materiální a mobilizační podřízenosti velitelství Západního vojenského okruhu a Východního vojenského okruhu.

Přelom šedesátých a sedmdesátých let proběhl ve znamení nástupu procesu tzv. normalizace. Reorganizace ČSLA umožnila propustit velký počet nepohodlných vojáků z povolání. Z politických důvodů muselo armádu opustit více než šest tisíc osob. V rámci čistek odešlo, jen do konce roku 1969, 13 z 15 velitelů divizí, 11 z 15 náčelníků štábů divizí, 58 z 99 velitelů pluků atd. Vlnou čistek bylo postiženo i spojovací vojsko. Řada kvalitních a odborně zdatných důstojníků a praporčíků musela z politických důvodů opustit armádu.

Spojovací soustava v ČSLA byla organizována podle zásad přijatých velením Varšavské smlouvy. Rozvoj spojovacích soustav se od roku 1971 zaměřoval především na zkvalitnění rádiového a radio-reléového spojení s důrazem na vytvoření podmínek pro budování zvláštního armádního spojení (ZAS – spojení pomocí utajovacích zařízení). Předpokládalo se, že vývoj systému velení půjde v dalších letech cestou postupného zavádění prostředků pro strojní zpracování informací a dokumentů až k vybudování komplexně automatizovaného systému velení. Jednotlivé útvary byly postupně vybavovány novou unikovanou spojovací technikou a utajovacími zařízeními.

Organizační změny ve druhé polovině sedmdesátých let souvisely především s přechodem vševojskových divizí ČSLA na tzv. jednotypovou organizaci, která přinesla kromě zavedení moderní techniky i opětné kopírování sovětských organizačních struktur. Nejvíce organizačních změn bylo v tomto období provedeno v souvislosti s přezbrojením novou spojovací technikou s důrazem na prostředky utajeného spojení. Realizací těchto změn došlo k podstatnému zkvalitnění spojení na taktickém a operačním stupni.

1|

1| Dálnopisný stroj T-100

2| Symbolem sedmdesátých let se stala společná cvičení se Střední skupinou sovětských vojsk

3| Rádiová stanice R-114 řady ASTRA

4| Radioreléová stanice RDM-12

2|

3|

4|

1986

Mezi spojovacími prostředky používanými v ČSLA od sedmdesátých let již zcela převládala sovětská technika. Základním cílem se v období 1976–1980 stalo postupné zavedení troposférické techniky, která by splňovala požadavky na spojovací systém. Po roce 1980 se předpokládalo zabezpečení prostředky troposférického spojení na stupni front–armáda a armáda–divize. Použití troposférických stanic mělo podstatně zvýšit životnost spojovací soustavy na uvedených stupních. Předpokládalo se, že oblast rádiové a radioreléové troposférické techniky bude mít v budoucnu vzestupnou tendenci a spojení troposférickým rozptylem se stane jedním z hlavních druhů spojení na operačním a operačně-taktickém velitelském stupni. Ve druhé polovině osmdesátých let byly do výzbroje zavedeny i kosmické rádiové stanice R-440-U (uzlová) na stupni frontu a R-440-O (koncová) na stupni armády, které představovaly absolutní vrchol vývoje spojovací techniky Varšavské smlouvy.

Novým technickým oborem, za nějž odpovídalo spojovací vojsko, se stal přenos dat, který ale neměl v ČSLA potřebné systémové ani organizační předpoklady. Probíhaly dílčí práce, které měly zajistit kontakt se světovým vývojem i v této oblasti. Až do zavedení koaličního systému Varšavské smlouvy pro přenos dat, s nímž se počítalo po roce 2000, měla probíhat výstavba vlastní integrované sítě.

I v průběhu posledních let před pádem komunistického režimu, se v rámci spojovacího vojska uskutečnilo několik organizačních změn souvisejících s rychlým rozvojem spojovací techniky. V roce 1986 došlo k začlenění uzlů stálého troposférického spojení do Radioreléového střediska MNO.

Ve druhé polovině osmdesátých let již Varšavská smlouva nebyla schopna, v důsledku ekonomického a technologického zaostávání, adekvátně reagovat na další upevňování NATO. Obrovské výdaje na zbrojení donutily SSSR, v atmosféře narůstajícího napětí mezi Varšavskou smlouvou a NATO, uzavřít s USA v roce 1987 dílčí dohodu o likvidaci některých druhů jaderné výzbroje. Tzv. mírová iniciativa SSSR z roku 1988 v oblasti konvenční výzbroje zahrnovala snížení početních stavů sovětské armády o 500 000 osob a 10 divizí. ČSLA měla k 1. lednu 1989 téměř 200 000 mužů a žen a 14 divizí. V její výzbroji bylo 4500 tanků, 4900 bojových vozidel pěchoty a obrněných transportérů, 4100 prostředků klasického i raketového pozemního dělostřelectva, 407 bojových letadel a 101 vrtulníků.

Narůstající krize systému vyústila v postupný rozklad komunistické moci i Varšavské smlouvy. V listopadu 1989 došlo k pádu komunistického režimu v Československu. V kritických dnech byl aktivován systém určený k likvidaci vnitřních nepokojů vytvořený již v dubnu 1971. Armáda přesto do vnitropolitického vývoje prakticky nezasáhla.

1) Rádiový přijímač R-314

2) Troposférická rádiová stanice R-412

3) Velitelské stanoviště OT-64/R3

4) Celkový pohled na polní počítač PŘÍPRAVA 2

5) Vstupní a výstupní zařízení počítače PŘÍPRAVA 2

2|

3|

4|

5|

1993

Po pádu komunistického režimu a následnému rozpadu Varšavské smlouvy v roce 1991 začala etapa směřování do euroatlantických struktur. Konec bipolárního rozdělení světa se výrazně projevil i v postavení Československa. Změna politického systému na přelomu let 1989 a 1990 a orientace České a Slovenské Federativní Republiky na zapojení do evropských struktur a NATO zásadním způsobem ovlivnily organizační výstavbu armády. Současně s vývojem nového politického uspořádání došlo k přebudování armády provázenému řadou organizačních a dislokačních změn. Měnily se i organizační struktury a dislokace spojovacích útvarů, které kopírovaly změny v celé armádě.

Redislokační změny vyvolávala i dosavadní koncentrace československých vojsk na hranici se Spolkovou republikou Německo. Na přelomu let 1991 a 1992 díky tomu došlo ke zrušení dosavadního rozdělení na Západní a Východní vojenský okruh a k 1. lednu 1992 nově vzniklo Vojenské velitelství Západ v Táboře a Vojenské velitelství Východ v Trenčíně, následované 1. března 1992 Vojenským velitelstvím Střed v Olomouci. Tato organizace respektovala rovnoměrné rozmístění vojsk na celém území Československa.

Výsledkem řady jednání politické reprezentace obou států České a Slovenské Federativní Republiky bylo rozhodnutí o jejím zániku a vytvoření nástupnických států, České republiky a Slovenské republiky. V souvislosti se zánikem ČSFR ukončila svoji činnost k 31. prosinci 1992 i její armáda. Nástupci se dnem 1. ledna 1993 staly Armáda České republiky (AČR) a Armáda Slovenské republiky (ASR). K 31. prosinci 1992 byla Armádě Slovenské republiky předána v rámci dělení ČSFR 3. spojovací brigáda Ružomberok a jedna třetina veškeré pojízdné spojovací techniky a ostatního spojovacího materiálu. Konečné vypořádání majetkových vztahů mezi AČR a ASR bylo provedeno k 31. říjnu 1993.

Nově vzniklá Armáda České republiky stála před úkolem rozsáhlé transformace, která vycházela z výrazného snížení mírových počtů armády, rovnoměrného rozmístění útvarů na území republiky a z přibližování se strukturám NATO. K tomu byla provedena v průběhu roku 1993 řada změn. K 1. dubnu 1994 byla zrušena Vojenská velitelství Západ a Střed a vytvořeno velitelství 1. armádního sboru a velitelství 2. armádního sboru. I tato změna se promítla v organizaci spojovacího vojska. V průběhu roku 1994 došlo ještě k řadě dalších organizačních změn. K 1. květnu 1994 byly přejmenovány Vojenská spojovací správa Západ na Vojenskou spojovací správu Čechy a Vojenská spojovací správa Střed na Vojenskou spojovací správu Morava.

K 1. listopadu 1997 byly zrušeny armádní sbory a vytvořena Velitelství pozemního vojska, Velitelství sil územní obrany, Velitelství vzdušných sil a Velitelství logistiky. Snižování počtů a rušení vševojskových svazků kopírovaly i spojovací útvary a jednotky. Řada z nich byla zrušena, převedena pouze na válečnou organizaci, případně redislokována.

1| Rádiová stanice R-352 pro průzkumné jednotky

2| Rádiová stanice R-140

3| Radioreléová stanice RDM-6

1999

Po rozpadu Československa a vzniku České republiky byla letech 1993 až 1997 učiněna řada postupných kroků, např. získání statusu přidruženého partnera Západoevropské unie (WEU) či aktivní účast v programu Partnerství pro mír (PPF). K získání členství v NATO bylo nutné, vedle úspěšné transformace ekonomiky a demokratizace společnosti, splnit celou řadu podmínek v politické, bezpečnostní i obranné oblasti, především vytvořit vlastní bezpečnostní doktrínu a přijmout řadu branných a bezpečnostních zákonů. Dne 12. března 1999 se Česká republika stala plnoprávným členem NATO. Byl tak splněn hlavní cíl bezpečnostní politiky státu.

V prosinci 1999 proběhla reorganizace 1. spojovací brigády Lipník nad Bečvou. K 1. červenci 2000 byla reorganizována Sekce velení a řízení Generálního štábu a současně převedena do podřízenosti zástupce náčelníka Generálního štábu - náčelníka štábu. Zrušením Ústřední vojenské a spojovací správy vznikla potřeba vytvořit v rámci spojovacího vojska orgán, který by zabezpečoval vývoj, výstavbu a supervizi systémů velení a řízení s resortní, celoarmádní a mezinárodní (NATO, WEU) působností, a rovněž výkon státní správy v resortu obrany v oblasti komunikačních a informačních technologií. Za tímto účelem byla vytvořena Agentura komunikačních a informačních systémů (AKIS).

Na přelomu září a října 2000 došlo ke zrušení 61. spojovací brigády Beroun, jejímž právním nástupcem se stala Základna komunikačních a informačních systémů Praha. Naopak vznikly 11. spojovací prapor Brno, 1. spojovací prapor v rámci 1. výcvikové základny spojovacího vojska Lipník nad Bečvou, spojovací prapor GŠ a Středisko komunikační podpory s detašovaným pracovištěm v posádce Tábor (obojí v rámci 2. základny komunikačních a informačních systémů Písek). První spojovací brigáda Lipník nad Bečvou byla ve stejné době reorganizována na 1. základnu komunikačních a informačních systémů, 2. spojovací brigáda Písek na 2. základnu komunikačních a informačních systémů, 1. projektové a technologické středisko informatizace Olomouc na 1. středisko podpory velení a 4. brigáda komunikačních systémů Klecany, Hradec Králové na 4. základnu komunikačních a informačních systémů.

V roce 2004 došlo v souladu s reformou Armády České republiky k řadě dalších organizačních změn. Dnem 1. ledna 2004 byla v podřízenosti náčelníka Sekce velení a řízení GŠ vytvořena Agentura rozvoje informatiky Praha. Dále byl nově vytvořen Institut Bezpečnostního ředitele MO a Odbor bezpečnosti MO. Vzápětí proběhla další změna, v jejímž rámci byla převedena Agentura rozvoje informatiky Praha z podřízenosti náčelníka Sekce velení a řízení GŠ do podřízenosti nově vytvořené Sekce komunikačních a informačních systémů MO.

1| Telefonní přepojovač TÚ-11

2| Základna 8. kontingentu KFOR – Kosovo

3| Výcvik morseovy abecedy

4| Blok přepojovače služebních okruhů radioreléového kompletu Tempo

5| Telegrafní klíč

2005

Počátkem devadesátých let se pro spojovací vojsko objevily zcela nové možnosti. Otevřel se přístup k západním výrobním základnám, a tím i k nejnovějším komunikačním a informačním technologiím. Díky tomu bylo možné zahájit přechod k digitalizaci spojovací soustavy. Současně začala modernizace stálé vojenské spojovací sítě. Prioritou v tomto období se stalo budování digitálního prostředí pro účastníky armádní spojovací sítě.

K 1. lednu 2005 se Armáda České republiky stala plně profesionálním ozbrojeným sborem. Výstavba nových informačních systémů, včetně Celoarmádní datové sítě a digitální komunikační sítě, se stala strategickým nástrojem výstavby moderní a profesionální armády.

Kromě uvedených koncepcí modernizace komunikačního a informačního prostředí se pozornost velení spojovacího vojska soustředila na vytvoření uceleného komunikačního krátkovlnného a velmi krátkovlnného systému k vyřešení otázek taktické komunikace. Počátkem devadesátých let byla vyvinuta nová vlnová rádiová stanice RF-13 s parametry odpovídajícími standardům NATO.

Novou roli armáda přijala svou účastí v operaci Desert Storm v Perském zálivu (1990 až 1991). Od té doby byla Armáda České republiky součástí desítek mírových a výcvikových misí a humanitárních operací a podílil se na nich i v současnosti. Stejně tak jako se spojovací vojsko podílí na všech hlavních oblastech činnosti armády na našem území, tak je i nedílnou součástí zahraničních operací, ve kterých poskytuje komunikační a informační podporu velitelům, štábům úkolových uskupení i jednotlivcům při plnění jejich operačního úkolu. Podstatou této podpory je zajištění přenosu, zpracování, ukládání a zobrazení informací, ať už hlasových či datových, v rámci jednotky v prostoru, operace nebo z prostoru operace do České republiky.

Komunikační prostředky používané v zahraničních operacích prošly modernizací nebo byly nahrazeny novými moderními prostředky. Zatím největší výzvou bylo a nejvíce zkušeností z hlediska zabezpečení komunikačními a informačními prostředky v zahraničních operacích přineslo působení našich jednotek v rámci operace ISAF na území Afghánistánu. Nejvýraznějších změn v tomto směru dostal systém taktických rádiových komunikací. První jednotky, které se účastnily zahraničních operací, byly vybaveny rádiovými prostředky řady RF-13, které byly předurčeny pro plnění úkolů na území České republiky. Jejich nejzávažnějším nedostatkem byla neschopnost interoperability s rádiovými prostředky koaličních partnerů. Z tohoto důvodu byly do výzbroje zavedeny nové rádiové prostředky na platformě HARRIS. Jejich nezapomenutelnou výhodou je schopnost komunikovat prostřednictvím taktických satelitů, což výrazně zjednodušilo přístup například k přivolání zdravotnického odsunu, sil rychlé reakce nebo přímé letecké podpory jednotkám a jednotlivcům působícím mnohdy v odlučených lokalitách a členitém terénu bez možnosti jiného spojení.

- 1| Rádiová stanice RF-20 s kmitočtovým skokem
- 2| Rádiová stanice RF-13 vyvíjená počátkem devadesátých let
- 3| Rádiová stanice RF-13
- 4| Multifunkční rádiová stanice RF-13250
- 5| Příslušník mírové operace KFOR v Kosovu s rádiovou stanicí řady RF

2|

3|

4|

5|

2013

Desátá dekáda existence spojovacího vojska Armády České republiky byla charakterizována rozsáhlými změnami organizačních struktur v důsledku globální finanční krize a s ní souvisejícím postupným snižováním rozpočtu rezortu Ministerstva obrany. Jedním z kroků k dosažení úspor bylo snižování počtů příslušníků armády, které se týkalo i spojovacího vojska. Zpočátku proběhly reorganizace menšího rozsahu v letech 2007 a 2008, k 1. lednu 2011 pak reorganizace většího rozsahu, ale nejrozsáhlejší byla provedena k 1. červenci 2013.

V roce 2007 byla hlavním koncepčním, rozvojovým a řídicím prvkem spojovacího vojska Sekce komunikačních a informačních systémů Ministerstva obrany, nacházející se v přímé podřízenosti náčelníka Generálního štábu. K 1. říjnu 2008 převzala do své podřízenosti od Velitelství sil podpory a výcviku 34. základnu komunikačních a informačních systémů.

Agentura rozvoje informatiky, jejíž hlavní působností byla příprava, řízení a realizace jednotlivých projektů rozvoje komunikačních a informačních systémů, byla zrušena k 31. prosinci 2010 a její působnost přešla na Sekci komunikačních a informačních systémů a 34. základnu komunikačních a informačních systémů. V podřízenosti velitele společných sil působil 101. spojovací prapor, který byl v této době druhým největším spojovacím útvarem armády. Zabezpečoval výstavbu a provoz komunikačních a informačních systémů míst velení různého typu, ale i výcvik spojovacích specialistů. V rámci rozsáhlé reorganizace byly k 1. červenci 2013 zrušeny mimo jiné Sekce komunikačních a informačních systémů, 34. základna komunikačních a informačních systémů i 101. spojovací prapor. Základna byla současně reorganizována na Agenturu komunikačních a informačních systémů, která se stala hlavním provozním prvkem spojovacího vojska, podporujícím rozvoj komunikačních a informačních systémů, s působností v celém rezortu Ministerstva obrany. Agentura komunikačních a informačních systémů dnes řídí a zabezpečuje operační plánování v oblasti komunikačních a informačních systémů, včetně způsobů jejich použití v operacích, a přípravu a výcvik specialistů.

Koncepce výstavby spojovacího vojska byla v období let 2007 až 2017 ovlivňována zejména trendy výstavby sil NATO a EU. Již v roce 2005 začal do vývoje spojovacího vojska silně zasahovat alianční koncept integrovaného informačního prostředí NEC (Network Enabled Capability). Smysl a obsah pojmu NEC lze stručně vyjádřit jako síťovou podporu operačních schopností na vyšší kvalitativní úrovni. Představuje zcela novou koncepci vedení operací a boje v informačním věku. Přístup České republiky k budování schopností NEC byl v NATO velmi oceňován a zařadil nás mezi vedoucí země NATO v této oblasti.

1] Přenosná radiostanice AN/PRC-150(C)

2] Spojovací uzel Grbeš, KFOR

3] Osobní radiostanice RF-7800S

4] Souprava MRRP M1p (přístrojový a doprovodný vůz)

2017

Po sto letech existence spojovacího vojska se ukazuje, že vývoj v oblasti elektroniky a informačních technologií je tak závratně rychlý, že na každý nový produkt nelze reagovat jeho zavedením do výzbroje armády. Koncepce výstavby a modernizace komunikačních a informačních technologií předpokládá postupné zavádění nejmodernějších technologií v návaznosti na skutečné potřeby vojsk a s důrazem na kompatibilitu v rámci NATO.

Koncepce výstavby spojovacího vojska na léta 2017 až 2025 se zaměřuje na zabezpečení hlasové, datové a multimediální služby s požadovanou úrovní utajení a spolehlivosti. Zásadní důraz je v koncepci položen na komplexní řešení oblasti bezpečnosti informací a kybernetické bezpečnosti.

Pro zabezpečení komunikační a informační podpory systémů velení a řízení a v návaznosti na modernizační projekty jednotlivých druhů vojsk pozemních a vzdušných sil je plánováno pořízení nových kolových obrněných vozidel spojovacích a velitelsko-štábních. Dále je plánována zásadní modernizace systému taktických rádiových komunikací a technologie radioreléového spojení. Předpokládá se i výrazný nárůst využití satelitního spojení na taktické úrovni. Je rozpracováno i zabezpečení komunikační a informační podpory jednotek v případě nasazení armády k řešení krizových situací na území České republiky. Dále koncepce stanovuje úkoly k rozvoji kvalifikace spojovacích odborností k zabezpečení potřebné míry lidských záloh a materiálních rezerv, které nelze získat v krátkém časovém období.

Koncepce tedy definuje zabezpečení komunikační a informační podpory všech úrovní systémů velení a řízení na území České republiky i mimo něj, řeší rozvoj techniky spojovacího vojska Armády České republiky na základě modernizačních projektů s důrazem na dosažení plné interoperability systémů v rámci NATO, výcvik profesionálů spojovacích odborností i zajištění personálu, výcviku a infrastruktury spojovacího vojska.

Spojovací vojsko Armády České republiky bude i nadále poskytovat podporu při zavádění nových prostředků a technologií v souladu s trendy vývoje a modernizace, nejen u jednotek působících v zahraničních operacích. Bude také stálou a nedílnou součástí zahraničních operací a bude velitelům, štábům a jednotkám zajišťovat přístup jak k důležitým informacím a službám potřebným ke splnění operačního úkolu, tak ke službám umožňujícím komunikaci s jejich blízkými.

1| Satelitní terminál CCT 200

2| Provozovna PU PoSy

3| Satelitní spojení v Iráku

4| KIM 50

5| Přenosná radiostanice AN/PRC-117G

**Autoři výstavy: plk. Michal Burian (VHÚ Praha)
Ing. Vlastislav Vaněk (AKIS)**

Fotografie: VHÚ Praha, VÚA-VHA Praha, AKIS
Grafické zpracování: Andrea Bělohlávková (VHÚ Praha)

